

K přívlastku „národní“ v názvech koncepčních dokumentů o bezpečnosti a obraně ČR

Ve Vojenských rozhledech 1/98 v článku, jehož autory jsou pplk. Richard Janderka a plk. Karel Janíček a jež nese název „Úvahy k základním pojmům problematiky bezpečnosti státu“, jakož i v článku dr. Karla Kozáka „Filozofie obrany“ - jsou vysloveny názory o nadbytečnosti či nelogičnosti přívlastku národní v koncepčních dokumentech: národní obranná strategie, bezpečnost a obrana. Je v nich vyslovena myšlenka, že jde též možná o souvislost a spojení, která mají pravděpodobně původ v překladech z angličtiny u obdobných dokumentů. Dále je sděleno, že „název tohoto dokumentu (národní obranná strategie) není typické pro ČR, spíše že se jedná o doslovný překlad amerického názvu, kde se pojem národní cituje neustále“. Dle autorů „vhodnější by prý mohl být pouze název - strategie obrany ČR“.

I když vyslovuji naprostý souhlas s širším obsahem příspěvků všech autorů, a to pro jejich podnětnost a logiku zdůvodňující teoreticko-metodologický význam definování a vymezení nyní užívaných pojmů ve sféře bezpečnosti státu (v širším pojetí vžitého pojmu), přesto v případě vysloveného zpochybnění užitého přívlastku národní u zmiňovaných pojmů tak nečiním.

Přívlastky národní, stejně jako státní, patří organicky k sobě. Jsou odvozovány od pojmů národ a stát. Z hlediska geneze tyto fenomény jsou přirozeným produktem objektivně vznikajících a historicky se vyvíjejících společenských potřeb, zájmů, hodnot, idejí a požadavků, doprovázejících vývoj zmiňovaných společenství (národ, stát) v té které konkrétní historické situaci. Jakožto reálné produkty objektivního vývoje mají oba pojmy v různě definované podobě mnoho společných systémotvorných znaků a rysů. V podstatě jde o jejich vývojově-genetickou sounáležitost.

S oběma pojmy se můžeme setkávat v procesu našeho až dodnes nejkonzistentěji uvažujícího státníka ve věcech obrany státu - druhého našeho prezidenta dr. E. Beneše. V jeho pracech se setkáváme s podstatou, smyslem i významem oněch přívlastků - národní, státní a občanský ve sféře obrany - dnes již obohaceněji a šířeji, ve sféře bezpečnosti. Byl to právě E. Beneš, kdo intenzivně tvořil a formuloval brannou a vojenskou politiku ČSR, státu, strategické koncepce výstavby demokratické armády. Činil tak nejen v dobách našeho národního a státního ohrožení, ale průběžně v celé éře první republiky. Ve vztahu k problematice týkající se pojmů - stát a národ - stojí za povšimnutí některé z jím formulovaných zásad:

a) Připomínal, že je nezbytné vycházet, rozvíjet a všlepuvat lidu, národu, občanům a obyvatelstvu ideje branného vědomí jako trvalou hodnotu. K této ideji branného vědomí se zcela organicky váže - princip jednoty práva jedince na obranu, ochranu a záchranu, tedy každého příslušníka národa a státu, z hlediska jeho potřeb, zájmů a požadavků, s jeho povinností aktivní účasti při naplňování úkolů obrany národní a státní suverenity.

b) Upozorňoval, že vědomí obrany (tedy dnes v širším pojetí vědomí bezpečnosti) dává armádě sílu tehdy, je-li armáda opravdu integrální součástí národa a přechází-li z národa

do armády síly uvědomění a přesvědčení. U této myšlenky stojí za povšimnutí, že právě přímá vazba mezi národem a armádou, nikoli tedy mezi armádou a státem (i když lze pokládat armádu za vrcholnou instituci státu). V tomto případě jde zřejmě o teoretický předpoklad, opírající se systémově-vztahovou souvislost, že armáda se nemůže odvozovat sama ze sebe, ze státu, ale že se odvíjí z národa, jehož je součástí.

c) Odvodil, že koncepce výstavby a rozvoje demokratického vojska, tedy armády demokratického státu, předpokládá, že se národ plně s hodnotou obrany ztotožní a bude jí pokládat za vlastní. I tato teze předjímá integritu, ale i identitu armády s národem a lidem. To vše je důležitým předpokladem k objasnění ducha jednoty mezi armádou a národem, pěstování ducha bojové bezpečnostní identity, a skrze ní zabezpečení potřeb bezpečnosti státu v širších souvislostech.

d) Vyvodil, že demokratické hodnoty a ideje, pěstované a šířené či rozvíjené jako stav pozitivních poznatků, rysů a forem společenského vědomí, musí dominovat nejen v národě, ale v armádě. Tedy, že jsou zdrojem, základem i východiskem existence „vojenského ducha“, tedy i vznikem a trvalého rozvíjení sjednocující ideje, základu a podstaty étosu vlastenectví.

Za jednu z nejpozoruhodnějších tezí E. Beneše, a zřejmě i zdánlivě rozpornou, lze označit jeho myšlenku - **aby se armáda neidentifikovala (tedy neztotožňovala) se státem** (v parlamentní demokracii utvářeným a odvozaným od politických stran - dle výsledků voleb, při uplatnění občanského práva ve smyslu principu volič-občan), **nýbrž s národem a lidem**. Dle E. Beneše vojsko je a má být obrazem národa a nejryzejším reprezentantem jeho celistvosti a jednoty. Koneckonců právě tato idea je výchozím základem osvojené zkušenosti, že formy vlády, ale i režimy státnosti se mění, kdežto národy (tedy i armády) zůstávají.

E. Beneš dospěl k závěrům, z nichž se odvíjí idea nadstranické pozice prezidenta republiky - vrchního velitele ozbrojených sil, tedy i armády. Je tomu proto, že armáda není ochráncem konkrétního politického režimu vládnutí, nýbrž své poslání státní a národní obrany směřuje především navenek. Přitom se opírá o fenomén lid. Pokud jde o úkoly armády dovnitř společnosti, tkví její poslání v podílu na výchově lidí, občanů, obyvatelstva, vojáků k vlastenectví, demokratickým a humanitním hodnotám osvojovaných si lidem, národem, občany. Tyto hodnoty jsou komplexně vyjadřovány ve vůdčí politické ideji armády. Nadstranickost prezidenta, ozbrojených sil a armády, má svůj vztahový význam pouze k politickým stranám, které se podílejí na výkonu politické moci. Nadstranickost vůči nim vůbec neznamená nepolitičnost či dokonce apolitičnost armády.

Bohužel velmi často se stává, a to i v projevech a myšlení našich politiků, že dochází k matení pojmů. Je velkou škodou, že tyto myšlenky a vůdčí ideje armády, prezentované a uplatňované ještě za federální armády, v porevolučním období, krátce ještě v období utváření AČR, záhy poté vzaly za své. Stalo se tak v rámci zrušení uceleného systému vojenské občanské výchovy a vzdělávání, jehož prostřednictvím byli příslušníci armády seznamováni s ucelenou soustavou idejí o demokracii, občanské společnosti, právního státu, o humanitních a všelidských hodnotách. Mezi významné myšlenky E. Beneše lze zařadit i tezi o tom, aby příslušník demokratické armády, především však důstojník, nebyl

exponentem žádné politické strany a konkrétního režimu, ale naopak, aby se angažoval ve věci trvalých potřeb, zájmů a idejí celého národa, veřejnosti a státnosti.

V závěru lze vyslovit domněnku, a to v kontextu s myšlenkami a tezemi vyslovenými kdysi E. Benešem, že jsou v nich obsaženy důvody související s naší realitou - proč patří našim, rodícím se politicko-strategickým koncepčním dokumentům, zaměřeným do sféry bezpečnosti, přívlastky národní. Vskutku je velká škoda, že nejsou v současnosti Benešovy teze a jeho pojetí vztahů mezi fenomény demokracie, státnost, politika a armáda apod., dostatečně domyšleny a tvořivě rozvíjeny, že nejsou aplikovány do reálných procesů provádějících náš polistopadový vývoj na cestě k demokracii. Lze konstatovat, že nám narůstají dluhy - pro českou státnost, národ, armádu, pro vojenskou i občanskou veřejnost, a to v kvalitě jejich vzájemných vztahů a poznání. To vše se negativně projevilo zejména v rozhodujícím období, kdy měla být zformována celá bezpečnostní sféra. Nejde jen o období transformace AČR, ale bezpečnostního systému jako celku, koneckonců ono nejde jenom o problém uplatnění přívlastku národní v názvech zmiňovaných dokumentů. Jde o podstatu vnímání, chápání a myšlení v souvztažnosti uváděných relevantních pojmů. Věřme, že Benešovy myšlenky nezůstanou jen dlouhodobým „ležákem“.

A již jen tak mimochodem. Z výše uvedených důvodů se nelze vůbec domnívat, že bylo namístě zbavit název ministerstvo obrany přívlastku národní. Pod zorným úhlem historického a teoretického poznání lze to pokládat za chybu. Bylo by proto stejnou chybou, kdyby uváděné koncepční, stěžejní bezpečnostně-strategické a bezpečnostně-politické dokumenty byly těchto přívlastků zbaveny. V tomto případě by nešlo jenom o jakousi nadbytečnost či nedorozumění, jako spíše o neporozumění teoretickým východiskům, týkajících se vlastní podstaty toho proč oba přívlastky - národní i státní - jsou neopomenutelné. Ono však v tomto případě nemusí jít pouze o sémantiku či gramatiku, o zjednodušení obsahu názvu. Může jít též o něco podobného, co se stalo s textem Ústavy ČR, s textem ústavního zákona o bezpečnosti ČR - v nichž pojmy národ a národní vcelku absentují. Doufejme, že i v jejich případě dojde k pozitivním změnám, že dojde k nápravě. Snad i tyto maličkosti pomohou k nabývání vědomí autentického a identického češství.